

Még másfél évtizedig dolgozott azonban Török Gyula halála után a magányos óriás, ugyancsak a vidéki, elszegényedő nemesi dzsentri-világ halhatatlan íróművésze: KRÚDY GYULA (1878–1933). Életműve talán a leginkább egyedüli prózai teljesítmény egész irodalmunkban. Elődje, de igazában folytatója sem volt. Termékenysége pedig – legen-

KRÚDY GYULA

KRÚDY ÓBUDAI LAKÓHÁZA

dásan bohém és rejtélyes élete keretében nézve – szinte megmagyarázhatatlan.

Nyíregyházáról indult nagyon fiatalon – tizenhat éves korában kezd publikálni –, először az újságírást választja, majd a század. legvégén már a forrongó irodalmi életben érezheti magát. A nyírségi tájak finom, borongós színeit lágy foltokkal festő, a vidéki kisvárosok unalomba vagy bohém semmittevésbe fúló hangulatát oly érzékletesen visszaadni tudó fiatal Krúdy hamarosan sikereket ér el. Jóllehet világlátása, de a stílusa is igazán modern, ennek ellenére sem kapcsolódott soha szorosan a Nyugathoz. Törekvése is mintha inkább rokonítható volna a századvég még tétovázó írói – hangulatilag pedig inkább költői – útkereséseivel, mint a vele nagyjából egyidős, radikálisabb társadalomszemléletű írók szándékával. „*A világ csak hangulat*” – írta emlékezetes versében Reviczky –, nos, ez a hangulatvilág teljesedett ki még álomszerűbben Krúdy prózájában. Az akkori magyar felvidék kisvárosai (ahol írónk diákoskodott), vidéki fogadók, rejtelmes udvarházak tünedeznek föl a különös stílusú elbeszélésekben, regényekben, de jószerivel megfoghatatlanul, inkább csak mint hangulatot teremtő hátterei egy-egy leírt és költött alak, különc figura mindennapi életének.

Írói egyénisége kibontakozására legjellemzőbb korai regényciklusa, a *Szindbád*-sorozat [546] és a tízes évekből még olyan remekbe sikerült elbeszélése, mint például a *Palotai álmok*. Történelem és jelenkor, álmovilág és rideg valóság gomolyog a páratlanul szép művekben. Költő volt Krúdy – a próza költője. Ugyanakkor az epikus a próza leíró eszközeivel a valóság és a társadalom tényeit, viszonyait, az emberi törekvések irányát, magyarán mondva: az író ítéletét a világról világosan érzékeltetni tudja. Haladó világnézetére jellemző, hogy nemcsak elpazarolt életű alakjaival mondat rekviemet a dzsentrizmusra, hanem a forradalmak korában ő maga is azonosulni tudott a radikálisabb társadalmi elvekkel.

Élete utolsó évtizedében markánsabb lett ábrázoló módszere és realisztikusabb a nyelvezete. A maga életvitelét szervezni nem tudó író a Horthy-korszakban egyre nehezebb anyagi gondokkal küzd, s így átérezve a küszködő szegényemberek sorsát, részvétellel fordul a kallódó, a saját hibájukon kívül sanyarú életre szorított félproletár, féllumpen életek felé. A különben is magányos Krúdy élete utolsó esztendejében már krajcáros munkákat elvállal, hogy egyik napról a másikra valahogy tengődni tudjon. Ötvenöt éves korában mégis gyertyavilág mellett kénytelen utolsó éjszakáján pihenni tégni, mert hátralékai miatt villanyát is kikapcsolták. Életműve a felszabadulás után újra a figyelem

középpontjába került, s igazán megérdemelten, mert nemcsak egyedül-
álló a magyar irodalomban, hanem a világirodalomban is észrevehetően
külön szint képvisel.

Bródy, Thury, Molnár Ferenc, Török Gyula, Krúdy, Ambrus és Szomory együttes tárgyalásával lényegében a magányosok csoportja kerekedett ki. Mindegyikük más és más eredményre jutott, rokonítani is csak azzal lehet őket, amivel a nagyobb csapattól elütnek sorsukkal, törekvésükkel. Hiszen mellettük már ott dolgozott a nagy Nyugat-nemzedék. Nemcsak Ady és Móricz, hanem a nagy létszámú fiatal gárda is.